

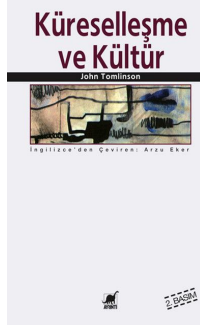
KİTAP TANITIMI

Küreselleşme ve Kültür

John Tomlinson

İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2013, 2.baskı.

Çev. Arzu Eker

Selda Geyik Yıldırım¹

Kitap, kültürel küreselleşmenin varlığına işaret ederek ve küreselleşmenin salt ekonomik temelli tartışmalarına karşı çıkarak okuyucuyu kültürel boyutlu bir küreselleşme tartışması ile karşı karşıya getiriyor. Kitabın temel amacının küreselleşmenin temel unsurlarını kültürel bir dille anlayabilmek olduğunu belirten Tomlinson, bu eserinde küreselleşme konusunu kültür eksenli okumalarla yeniden tartışmaya açıyor.

Küreselleşme ve Kültür adlı birinci bölümde yazar kültür ve küreselleşme arasındaki karşılıklı ilişkiyi açıklıyor. Kültür ve küreselleşmeyi özleri gereği birbirleri için önemli kavramlar olarak gören Tomlinson'a göre modern kültürün merkezinde küreselleşme, küreselleşmenin merkezinde de kültürel pratikler yatar ve günümüzde küreselleşmenin işaret ettiği dönüştürücü süreçlerin kültürel kavramlar aracılığıyla kavranmadığı sürece anlaşılamayacağını belirtir (s.11-12).

¹ Öğr.Gör.,Kafkas Üniversitesi,Kağızman MYO.Sakarya Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.

Bu bölümde yazar *karmaşık bağlantılılık* kavramına yer veriyor. Yaşadığımız günü tanımlayan bir kavram olarak sunduğu *karmaşık bağlantılılık* ile yazarın anlatmak istediği şey “küreselleşmenin modern yaşamı karakterize eden, hızla gelişen ve giderek yoğunlaşan karşılıklı bağlar ve bağımlılıklar ağıdır”. Ona göre modern dünyada bizim pratiklerimizi, deneyimlerimizi, siyasi, ekonomik kaderlerimizi ve yaşadığımız çevrenin kaderini birbirine bağlayan işte bu çok çeşitli bağlardır. Küreselleşme kavramının en çarpıcı özelliklerinden biri, olası etkilerinin çok sayıda ve çeşitli olduğu izlenimini vermesidir (s.13). Bu nedenlerden ötürü küreselleşme tek boyuta ve etkiye indirgenemeyecek kadar karmaşık ve tartışmalı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültür ise bu tartışmalarda önemli bir boyut olarak inceleme nesnesi haline gelmektedir.

Küreselleşme kavramında “tek olma eğilimi” çağrışımı olsa da Tomlinson’a göre teklik kavramı “birörneklik” ve “birlik” kavramları ile karıştırılmamalıdır. Tomlinson, bu konuda Roland Robertson’ın düşüncelerine yer verir. Robertson’a göre, küresel teklik yalın birörneklik- örneğin “dünya kültürü” gibi bir şey- anlamına gelmemektedir. Küresel teklik, insanların farklı yaşam düzeylerinin birbirleriyle konuşur hale geldiği bir toplumsal ve fenomenolojik durumdur, “küresel-insan durumudur”. Bağlantılılık yerelliklere doğru ilerledikçe yerel deneyimleri dönüştürür; fakat aynı zamanda insanları, kaderlerinin küresel bir çerçevede inkar edilemez bir biçimde birbirlerine bağlandığı bir dünya ile karşı karşıya getirir (s.25-27). Bu durum yerel ile küresel olanı birbirinden ayrı düşünmeyeceğimiz bir düzeni resmeder. Bu gerçeklik etrafında teklik kavramı da dar anlamından uzaklaşmak zorunda kalmaktadır. Bir örnekli mi yoksa bin bir yerellik mi ya da küreselin yerele etkisi ile birlikte yerelliklerin de küreselleşmesi mi sorusu da karşımıza çıkmaktadır.

Küreselleşme ile ilişkisi çerçevesinde kültürü bir kavram ve varlık olarak nasıl düşünmeliyiz? diye sorar Tomlinson. Bu soruya verilecek genel yanıtlardan birinin kültürü küreselleşmenin bir “boyutu” olarak görmek olduğunu söyler. Küreselleşme artık yaygın olarak “çok-boyutlu” bir fenomen olarak algılanmaktadır (s.27). Çok-boyutluluk ise karmaşık bağlantılılık düşüncesi ile yakından ilintilidir. “Karmaşıklığı atlarsanız, fenomeni kavrama şansını da yitirmiş olursunuz” diyen Tomlinson, bunu açıklamak için analizleri farklı

olan ancak küreselleşmeyi ekonomik alanda iki ayrı yaklaşıma başvurur. Bunlardan ilki, kurumsal şirket stratejileri üzerine yazılanlardan alınmıştır. Kenichi Ohmae'ye göre ulus-devlet yerine bölgesel ekonomiler dünyasını düşünmeliyiz. Ona göre küresel pazar "sınır-aşan bir medeniyet" üretir. Küreselleşen kot, kola ve spor ayakkabısı örneklerini verir. Tüketici zevk ve tercihleri giderek birbirine benzeyerek birleşmektedir. Dünya bir iş fırsatı olarak algılanır. Tomlinson'a göre tutarlı ancak zayıf ve araçsal bir söylemdir ve tek boyutlu bir yaklaşım söz konusudur. Hirst ve Thompson'ın Ohmae gibi aşırıya kaçan küreselleşme kuramcılarına karşı yöneltilen diğer bir eleştiriye yer verir. Onlar ekonomik küreselleşme tezini kuşkucu bir yaklaşımla analiz ederler. Ekonominin uluslararasılaşması sonucunda ulus-devletin gereksizleştiği düşüncesine karşı çıkarlar (s.31-32). Tomlinson ise bütün bu tartışmalar ekseninde kültürel analizde ısrar eder. Bu nedenle kültür kavramına ilişkin tanımı netleştirmeye ve küreselleşme ile olan karşılıklılık bağına temas etmeye çalışır.

Tomlinson'ın kültüre ilişkin yaptığı tanım şudur: "Her şeyden önce kültür insanların sembolik temsil pratikleri yoluyla anlam inşa etmeye çalıştıkları bir yaşam düzenidir". Ona göre kültürden bahsediyorsak insanların hem bireysel hem de kolektif olarak, birbirleriyle iletişim kurarak yaşamlarını nasıl anlamlı kıldıklarından bahsediyoruz demektir. Altını çizmek istediği kültürel boyutun da bu olduğunu söyler. "Anlamın, sadece araçsal olan anlamlardan farklı olarak kendi başlarına amaç olmalarını vurgulayan bir kültürel boyuttur. Bu anlamda kültürü "varoluşsal olarak önemli" bir anlama dair bir alan olarak düşünebiliriz" der (s.35-36).

Tomlinson, bu eserinde Giddens'a sıkça atıfta bulunur. Giddens'ın düşüncelerinin birçoğunu önemser ancak bunun yanında eleştiriler de yöneltir. Tomlinson'a göre Giddens, küreselleşmenin, farklı kurumsal boyutlarının her birinin arkasında yatan ve kültürel küreselleşme olarak adlandırılabilir bir başka ve oldukça önemli bir yönünden bahseder. Giddens'ın üzerinde durduğu "iletişimin mekanikleşmiş teknolojilerinin küreselleşmenin tüm yönlerini nasıl büyük ölçüde değişikliğe uğrattığı"dır (s.39). Küreselleşme bağlamında kültürel boyutun temel olduğu konusunda Giddens ile hemfikir olduğunu belirten Tomlinson, kültürü, iletişim teknolojilerinin etkilerinin analiz

edilmesiyle varılabilecek bir kültür anlayışından – bu yaklaşım, içinde yaşadığımız dünyanın kurumsal ve sistemik bağlantılılığı açısından ne kadar önemli olsa da- daha geniş bir bağlamda ele almak istediğinin altını çizer.

Küresel Modernlik adlı ikinci bölümde yazar, öncelikle küreselleşmenin, ampirik bir duruma, günümüz dünyasında kendini her yerde gösteren karmaşık bağlantılılığa atıfta bulunduğunu belirtir. Bunu toplumsal ve kültürel dünyayı anlamak için halihazırda kullandığımız kategoriler ve kuramlar aracılığıyla algılayabileceğimizi ve bu kategorilerden en etkili olanının da modernlik kategorisi olduğunun altını çizer (s.54). Tomlinson’a göre anlamaya çalıştığımız “çığır açan kayma” iletişim, hareketlilik ve bağlantılılığı yaşamlarımızın merkezine yerleştiren ve eksenini oluşturan ilkelerde yatmaktadır. Bağlantılılığın eksenini oluşturan modern ilkeler sadece fiziksel hareketlilik için geçerli değildir. Modern öncesi dünyada “bağlantılılığın” kaçınılmaz olarak insanların fiziksel hareketliliğinde, yani ticaretin, bilginin ve kültürel etkinin bedenleşmiş taşıyıcıları olan münferit seyyahlarda yoğunlaşmış olmasıdır. Yüzeysel benzerliklere rağmen, küreselleşmenin gerçek kökleri modern öncesi dünyada değildir (s.68-70). Böylelikle, küreselleşmenin temellerinin arayışlarını modern olanla birlikte ele alma ve inceleme durumu söz konusu olmaktadır.

Tomlinson’a göre “yerellik” modernlikte, modern öncesinin kendi kendine yeten yerelliklerinden köklü bir biçimde farklılaşarak dönüştürmüştür. Küresel-modern dünyada baskın olan günlük yaşam deneyimi, yerleşik yaşam dünyalarımıza uzaktaki olayların, ilişkilerin ve süreçlerin nüfuz etmesinden doğan deneyimdir (s.93). Tomlinson, modernliğin dengesiz diyalektiğine de değinir. Burada Giddens’in yerel ve küresel olan arasındaki diyalektik süreç fikrine yer verir. Küreselleşmenin “yerinden çıkarma güçleri” yle, yerelliklerden bu güçlere karşı gelen “yeniden yerleştirme güçleri” arasında sürekli bir gerilim vardır. Zaman-mekan uzaklaşmasının dinamiklerini, küreselleşme sürecinde bazen güçlendiren bazen de yeniden biçimlendirilen karmaşık iktidar ilişkileri bağlamında anlamalıyız der. (s.96-99). Bu eserde üzerinde durulması gereken önemli hususlardan biri de budur. Mevcut dinamikleri karmaşık iktidar ilişkileri bağlamında tekrar anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmak.

Küresel Kültür: Hayaller, Kâbuslar ve Şüphencilik adını taşıyan üçüncü bölümde yazar küresel modernlik “küresel bir kültür”ü sunmayı da vaat eder mi? sorusunu yöneltiyor. Tomlinson’a göre ortaya çıkmakta olan küresel bir kültür üzerine gelişen söylem tarihsel olarak yaygın bir biçimde tehdit ve vaat, hayal ve kabus etrafında ifade edilmektedir. Bu bölümde yazar bu spekülasyonlara neden olan umutları, korkuları ve varsayımları anlama girişimi olarak irdelemeye çalışıyor (s.110-111). Tomlinson’a göre küresel kültürün doğuşuna ilişkin hayal ve spekülasyonlar modern çağ boyunca mevcuttu. Küresel kültürün bir vaatten çok genellikle bir tehdit, yani kültürel emperyalizm ya da homojenleştirme distopyası olarak algılanma biçimlerine de değinir. Yazar, küresel kültür düşüncesinin böylesine kötümser bir biçimde inşa edilmesinin 20.yy’ın sonlarında daha belirgin bir hale geldiğini ve kültürel emperyalizm kuramının ilk kültürel küreselleşme kuramlarından biri olarak ele alınabileceğini söyler (s.121). Tomlinson’a göre belirli tarzlar, markalar, zevkler ve pratiklerin küresel olarak revaçta olduğunu ve hemen hemen dünyanın her yerinde bulunabileceğini göz ardı edemeyiz. Eğer bu kültürel ürünlerin küresel mevcudiyetinin kendisinin kapitalist bir tekkültüre doğru gidişata işaret ettiğini varsayıyorsak, kültürü sadece maddi ürünlerine indirgeyen çok dar bir kültür kavramı kullanıyoruz demektir. Kültür varoluşsal olarak anlamlı bir sembolleştirme ve deneyim olarak görülmelidir (s.126-127). Tomlinson’ın kültür kavramına ilişkin yaptığı tanımlama ve onun küreselleşmeyle olan bağlantısına ilişkin yorumlamaları göz önüne alındığında tekkültüre doğru gidilen bir süreç konusunda klasik fikirlerden uzak bir yorum ortaya koymaktadır. Bunun nedenlerini de kültür kavramının eksik tanımlanmasında ve açıklamalarında bulur. Yine de kapitalizmin küresel bir kültürün şekillendirilmesinde masum olduğunu düşünmez.

Tomlinson, toplumsal ve kültürel modernliğin yayılmasından faydalanan yalnızca mı yoksa özellikle mi batı uluslarıdır? diye sorar. Asya Kaplanı ekonomileri örnek olarak verir. Küresel kapitalizmin, doğum yeri olan Batı’ya karşı bir “sadakati” nin olmadığını altını çizer. 1762’de kurulan ve Kraliçe’nin bankası olan, İngiltere’nin en eski ticaret bankasının, Baring Brothers’ın 1995’te yaşadığı ani çöküşü örnek olarak verir. Ancak, Batı’nın siyasi-ekonomik alanda “merkezsizleşme”sinin işaret ettiklerini abartmamak gerektiğini de

ayrıca belirtir (s.138-141). Yazarın toplumsal ve kültürel modernliğin yayılmasından faydalananların yalnızca “Batı”nın olmadığı konusundaki eleştirel bakışı bir açıdan kabul edilebilir olsa da küresel düzenin egemen güçleri göz önünde bulundurulduğunda tek olmasa da en büyük faydayı sağladıkları ve en etkili yönlendiriciler oldukları ileri sürülerek bu konuda yazara yönelik bir eleştiri dile getirilebilir.

Tomlinson’a göre modernliğin tüm dünyada çok genel anlamda “birörnek” olan ve genel bir kültürel gündem ortaya koyan kurumların oluşmasını içerdiğini kabul edebiliriz. Ancak bu kültürel gündeme batı-dışı kültürlerin verebileceği ve verdikleri çok çeşitli yanıtlar mevcuttur. Buna örnek olarak, Batı’nın teknolojik-bilimsel kültürünü, ekonomik rasyonalitesinin hatta tüketiciliğinin bazı yönlerinin kabul edilmesiyle (birçok İslam toplumunda farklı biçimlerde görüldüğü gibi), laik dünya görüşünün, cinsel serbestisinin, toplumsal cinsiyet ve aile ilişkilerine karşı tutumunun, alkolün ve benzerlerinin reddi aynı düzlemde var olabilir. Küreselleşme, kaybedenlerin ve kazananların olduğu eşitsiz bir süreçtir der Tomlinson. Fakat önemli olan Batı’nın tek bir doğru üzerinde ilerlemesi hikayesinin ortaya koyduğundan çok daha karmaşık bir süreç olmasıdır. Kültürel birleşmeyi gösteren teşhis edilebilir tüm yüzeysel işaretlere rağmen, kültürün daha derin bir biçimde homojenleşme tehdidi altında olduğu sonucuna ancak karmaşıklığın, düşünömselliğın ve modernliğe verilen özgün, gerçek ve ısrarcı kültürel tepkilerin göz ardı edilmesiyle varılabilir (s.144-145).

Tomlinson, küresel kültür olasılıkları konusunda oldukça iyi dile getirilen şüpheci bakışlardan birinin, sosyolog Anthony Smith’e ait olduğunu söyler. Smith bu potansiyel küresel kültürü “özünde yapay”, “sığ”, “değişken ve ironik”, “akışkan ve şekilsiz” betimler. Bu şüphecilikte küresel kültürün aslında “ inşa edilmiş” tarih dışı, zamansız ve “hafızasız” bir kültür olduğu suçlamalarıyla özetlenebilir. Ancak, Tomlinson’a göre Smith’in savları bir dereceye kadar ikna edicidir (s.149-151). Tomlinson’a göre küreselleşme özgün, tarihsel açıdan özgül ulusal kültürler modelinde tek bir küresel kültüre yönelmeye niyetli gözökmemektedir (s.154). Bir örnek küresel bir kültür konusuna Smith gibi şüpheci yaklaşan Tomlinson, ulusal kültürlerin gelecekte de önemini koruyacaklarını ancak etki altında olmayı da sürdüreceklerini belirtir.

Dördüncü bölüm, *Yersiz-Yurtsuzlaşma: Küreselleşmenin Kültürel Durumu* adını taşıyor. Yazar, bu bölümde küreselleşmenin kültürel anlamları üzerine tartışır ve genel bir kavramsal kategoriyi ele alır. Bu kategori (küreselden farklı olarak) küreselleşmiş bir kültürün günlük yaşamda deneyimlenen yönlerini ele almaktadır; ancak bunları tek bir anahtar varsayımına, yani küreselleşmenin, yaşadığımız yerlerle kültürel pratiklerimiz, deneyimlerimiz ve kimliklerimiz arasındaki ilişkiyi kökten dönüştürdüğü düşüncesiyle ilişkilendirir. Burada “yersiz-yurtsuzlaşma” kavramını kullanarak açıklamaya çalışır (s.158).

Tomlinson, Garcia Canclini'nin “kültürün coğrafi ve toplumsal kara parçalarıyla ‘doğal’ ilişkisinin yok olması” dediği şeyi geniş ve kapsayıcı bir biçimde kavramak amacıyla “yersiz-yurtsuzlaşma” terimini kullanmak istediğini vurgular. Sonrasında Giddens'in düşüncelerine tekrar yer verir. Giddens'in “modernliğin toplumsal ilişkileri, modern öncesi toplumların yerelliklerindeki yüz yüze ilişkilerin kısıtlamalarından kurtarıp, ilişkilerin zaman ve mekan boyunca esnemesini sağladığı” fikrini önemli görüşlerden biri olarak ifade eder (s.158-159). Yazara göre sıradan kültürel deneyimlerimizle, bulunduğumuz yer arasındaki bağ her düzeyde dönüşüme uğramıştır. “Yersiz-yurtsuzlaşma” ile kavramaya çalıştığı deneyimin de bu olduğunu ifade eder.

Modernliğin gerçek yerellikleri, “yer-olmayanlar”la değiştirdiği düşüncesi üzerinde durarak Fransız Antropolog Marc Auge'nin “yer-olmayanlar”a ilişkin betimlemelerine yer verir. Auge günümüz kapitalist modernliğinin yere ilişkin ayrı bir sıradan deneyim tarzı yarattığını ileri sürer ve bu deneyimi “yer-olmayanlar”la gittikçe sıklaşan etkileşimlerimizi tanımlamak üzere “üst modernlik” olarak adlandırır. Havaalanı bekleme salonlarını, süpermarketleri, otoyolları, benzin istasyonlarını, yüksek hızlı trenleri örnek olarak verir (s.161). Yersiz-yurtsuzlaşma, kültürel deneyimin yere daha sıkı bir biçimde bağlı olduğu daha öncesi durumdan uzaklaşma anlamına gelmektedir. Yersiz-yurtsuzlaşma kavramı, küresel-modern kültürün temelini oluşturan “hayatımızı kolaylaştıran koşulları” kuramsallaştırmanın, günümüz modernliğinin getirdiği şaşırtıcı biçimde hızlı dönüşümlerde

karşımıza çıkan ampirik kültürel fenomenleri betimlemenin ve bunları anlamlandırmanın bir yoludur (s.190-192).

Dolayımlanmış İletişim ve Kültürel Deneyim adını taşıyan beşinci bölümde Tomlinson, küreselleştirici medya ve iletişim teknolojilerinin yersiz-yurtsuzlaşmış kültürel deneyiminin oluşmasındaki katkısına yer verir (s.218). Dolayımlanmış deneyim konusunda yazar, yeniden Giddens’in ifadelerine yer verir. Giddens, dolayımlanmış deneyimi “zamansal/mekansal olarak uzaktaki etkilerin insanın duyuşal deneyimine karışması” olarak tanımlar. Bu nedenle dolayımleme esas itibariyle iletişimde zaman ve mekan arasına köprü kurulması meselesi olarak düşünülür. Sadece dil değil, telefon, bilgisayar, gazete, sinema, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarıyla bize sunulan “dolayımlanmış deneyim”dir (s.221).

Tomlinson, Thompson’ın modern toplumlarda görülen üç farklı iletişim tarzına ilişkin üç ayrı etkileşim kategorisini ele alır. Bu kategorilerden ilki, doğrudan iletişime atıfta bulunan “yüz yüze iletişim”dir. Bu diyalojiktir: İletişimin iki yönlü akışını içerir. İkinci kategori, dolayımlanmış etkileşimdir. Bu tür bir etkileşim, birbirinden ya mekansal ya da zamansal olarak (ya da her ikisi de) uzakta olan taraflar arasında iletişimin gerçekleşmesini sağlayacak teknik bir aracın kullanımını içerir. Üçüncüsü ise, dolayımlanmış sözde-etkileşimdir. Bu etkileşim kitle iletişim araçlarının içerdiği iletişimdir. İletişimi zaman ve mekan boyunca esnetir. Diğer iki kategoriden iki önemli farkı vardır. Biri, bu tür iletişim, kimliği bilinenlere yönelik değildir; belirsiz çeşitli alıcılar için üretilir. İkincisi, diyalojik değil monolojiktir: İletişim akışı tek yönlüdür. Tomlinson, Thompson’ın da belirttiği gibi dolayımlanmış deneyimi dolayımlanmış etkileşim ya da sözde-etkileşim yoluyla edindiğimiz deneyim türü olarak tanımlanabileceğini söyler (s.229-231). Tomlinson’a göre iletişim teknolojileri özel mekanlarımızı dış dünyaya açıp, bizi sürekli “ulaşılabilir” konumda tutmaktadır. Burada mahremiyet konusuna değinir. Medya teknolojilerinin kendi benzersiz mahremiyet biçimlerini bizlere ulaştırma kapasitelerinin altını çizer. Medya ve iletişim teknolojilerinin kullanımı yersiz-yurtsuzlaştırmanın araçlarından biridir.

Altıncı bölüm, *Kozmopolitanizm Olasılığı* adını taşıyor. Tomlinson, bu bölümün girişinde 1995 yılında Küresel Yönetim Komisyonu tarafından yayınlanan, odak noktasını küreselleşme sürecinin oluşturduğu, raporun içeriğinden söz eder. Bundan söz etmesinin nedeni de son bölümün odak noktasına, kültürel küreselleşmenin daha geniş anlamda “siyasi” etkilerine- giriş için yapmak için olduğunun altını çizer (s.264). Tomlinson, kozmopolitan düşüncesine getirmek istediği yaklaşımın, kozmopolitanı kültürel bir figür olarak ele almak olduğunu belirtir. Oxford sözlüğünde yer alan “ulusal sınırlamalar ve önyargılardan bağımsız olma” anlamının da yer aldığı kozmopolitan kavramına ilişkin bu anlamı kendi yaklaşımına yakın bulduğunu ifade eder (s.266). Yazarın eser boyunca vurguladığı kültürel durum burada da karşımıza çıkmaktadır. Komopolitanizmi de kültürel bir tavır olarak ortaya koymaya çalışır.

Kozmopolitan kavramına ilişkin ifade edilen “talihsiz ideolojik çağrışımlar” olarak belirttiği düşüncelere yer verir. Bunlardan biri, “dünya adamı” anlamında kozmopolitandır. Kadınların “tecrit edilmiş” olması sorununa ilişkin vurguları yineler. İkincisi, kozmopolitan figürünü Batı’ya ait olduğu düşüncesidir. Üçüncüsü ise, yerel kültürel deneyimin ve pratiklerin kötülenmesi ya da ikincil konumda görülmesidir. Tomlinson, bu üç görüşe kuşkuyla yaklaştığının altını çizer. Kendisinin benimsediği görüş “kozmpolitan tavrın yerelin bakış açısını dışlamak zorunda olmadığı” fikridir (s.270-273). Tomlinson’a göre kozmopolitanizm küreselleşmiş dünyada kültürel bir tavır olarak geri kazanılabilir. Kozmopolitanizmin ilk özelliğini hiçbir ötekinin olmadığı küreselleşmiş bir dünya anlayışını kavramış olması olarak ifade eder. İkinci özellik ise birinci özelliğin zıddı olan bir duyarlılığa işaret eder. Birçok kültürel ötekinin bulunduğu bir dünyanın farkındalığı. Tomlinson, bu iki özelliği birbiriyle uzlaşmak gibi görmek yerine, birbirini karşılıklı olarak yumuşattığını görmemiz gerektiğini vurgular (s.279). Yani kozmopolitan, yerelin karşıtı değildir. Kozmopolitan – kültürel ve ahlaki açıdan” aynı anda hem küresel hem yerelde yaşayabildir (s.281). Yazar, son olarak kozmopolis ihtimali olmadan kozmopolitan olmak durumundayız” çağrısında bulunur.